

МАКЕДОН КЎПРИГИ ТАРИХИ

Наркулова Зулайхо Абдусаматовна

Термиз археология музейи илмий ходими.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15210633>

Аннотация. Ушбу мақолада Македон кўприги ва кўприк билан боғлиқ бўлган тарих ҳамда илмий ва қизиқарли маълумотлар берилган.

Калит сўзлар: “Термиз-Душанбе”, (Александр Македонский), “Македон”, Д.Д.Букинич, Академик Э.В.Ртвеладзе ва З.А.Аршавскаялар 1974-1977, Абдуллахон II, Искандаршоҳ, Б.Н.Кастальский, «Гишт кўприк», «Тош кўприк», «Искандар кўприк», «Македон кўприк», Искандархон.

HISTORY OF THE MACEDONIAN BRIDGE

Abstract. This article provides the history, scientific and interesting information related to the Macedonian Bridge and the bridge.

Keywords: “Termez-Dushanbe”, (Alexander the Great), “Macedon”, D.D. Bukinich, Academician E.V. Rtveladze and Z.A. Arshavskaya 1974-1977, Abdullah Khan II, Iskander Shah, B.N. Kastalsky, “Gisht Bridge”, “Tash Bridge”, “Iskander Bridge”, “Macedon Bridge”, Iskander Khan.

ИСТОРИЯ МОСТА МАКЕДОНСКИЙ

Аннотация. В этой статье представлена информация о Македонском мосте, а также об истории, научных и интересных фактах, связанных с мостом.

Ключевые слова: «Термиз-Душанбе», (Александр Македонский), «Македония», Д.Д. Букинич, академик Е.В. Ртвеладзе и З.А. Аршавская 1974-1977, Абдулла Хан II, Искандаршах, Б.Н. Кастальский, «Кирпичный мост», «Каменный мост», «Искандерский мост», «Македонский мост», Искандар-хан.

“Термиз-Душанбе” халқаро магистраль йўлининг Қумқўрғон тумани ҳудудидан ўтувчи қисмида, катта йўл ёқасида Македон қишлоғи бор. Қишлоқда тарихи бир неча асрларга бориб тақалувчи қадимий кўприк ҳам мавжуд. Маҳаллий аҳоли уни Искандар кўприги деб атаб келади. Қадимий Термизни Чағониён ва Ҳисор билан боғлаб турувчи савдо йўлида Бандихонсой устида қурилган кўприкни маҳаллий аҳоли македониялик Искандар томонидан қурилган деб нисбат бериб келади.

«Йўловчи, транспорт ва сув ўтиши учун мўлжалланган бу иншоот ўтмишдаги аждодлар меъморчилиқ санъатининг ноёб дурдонаси сифатида нафақат маҳаллий, балки хорижлик сайёҳларда ҳам катта қизиқиш уйғотиб келади. Кенг ва баланд кўприк пишиқ ғиштдан юксак маҳорат ва дид билан барпо этилган», — дейилади хабарда.

Тарихий манбаларда қайд этилишича, Искандар (Александр Македонский) эрамиздан аввалги 327 йилда Термиз шаҳрини босиб олади ва унга Александрия номини беради.

Хуллас, ёдгорликнинг қисқача тарихи битилган лавҳага ёзиб қўйилганидек, уни Александр Македонский номи билан атасалар-да, лекин кўприкнинг Искандар Зулқарнайнга ҳеч қандай алоқаси йўқ. Аниқроғи, ноёб ва мустаҳкам ушбу иншоот XVI асрда Абдуллахон даврида барпо этилган. Катта сув оқимиغا эга бўлган Бандихонсойда қад ростлаган бу иншоот бир пайтлар қўшни давлатлар билан савдо-сотик алоқаларини кенг йўлга қўйишда муҳим аҳамият касб этган. Уни бунёд этишда пишган ғишт, алебастр, оҳак, кум каби қурилиш материалларидан фойдаланилган. кўприк бунёд этилган ҳудуд, яъни маҳалла нега “Македон” деб аталган? Бу саволга маҳаллий аҳолидан аниқ жавоб олиш қийин. Кенг ҳудудларни ўзлаштириш мақсадида ўтган асрнинг биринчи ва иккинчи чорақларида вилоятнинг турли жойларидан кўчириб келтирилган аҳоли бу ерни манзил тутиб, қишлоқлар бунёд этишган. Ўша пайтларда ҳам аҳолининг бу манзилгоҳи “Македон” деб аталган. Тарихчи Нозим Икромов фикрига кўра, асрлар давомида кўприк гоҳида Искандар кўприги, гоҳ македониялик Искандар кўприги номи билан аталиб келинган. Кейинчалик кўприкнинг номи ҳудуднинг номига ҳам кўчиб, “Македон” деб аталган бўлиши мумкин.

Ҳиндистон билан савдо-сотик алоқаларини боғлашда «Буюк ипак йўли»даги бу кўприк жуда муҳим аҳамиятга эга бўлган. Уни Александр Македонский номи билан атасалар ҳам, лекин кўприкнинг унга ҳеч қандай алоқаси йўқ”. Кўприкнинг Македонскийга алоқаси бўлмаса-да, Искандаршоҳ сабабли халқ тилида кўчиб юрган ривоятлар орқали бугун бир қишлоқ Македон номи билан юритилади. Ушбу ғишткўприк Александр Македонский ёшига тенг 2300 йилларга бориб тақалмаса-да, унинг 500 йилдан ортиқ тарихи бор.

Кўприк қурилган жойда сой 20 метр кенгликка ва 10 метр чуқурликка эга дара ҳосил қилган. Кўприк Термиз билан Чағониён ва Ҳисорни боғлаб турган муҳим қарвон йўлида қурилган.

Кўприкнинг илмий ўрганилишини 1900 йилда рус ҳарбий зобити Б.Н.Кастальский бошлаб берган. У ўрганишлари сўнгида бу иншоот қадимда акведук бўлган деган хулосага келган. Маълумки акведуклар жар ва шу кабиларнинг устидан олиб ўтиладиган осма нов ва ариқлардир. 1937 йилда кўприкни текширган Термиз археология комплекс экспедицияси ходими Д.Д.Букинич аксинча, бу иншоотни виадук яъни, сув ўтказгич кўприк эканлигини ёзиб қолдирган. Унинг ёзишича, баҳорги сел оқими туфайли карвон йўлида ҳаракат тўхтаб қолмаслиги учун ана шундай кўприклар қурилган.

Академик Э.В.Ртвеладзе ва З.А.Аршавскаялар 1974-1977 йилларда уюштирган охириги илмий тадқиқот натижасида қадимда кўприк учта вазифани (кўприк устида транспорт ўтадиган йўл ва унинг икки ёнбошида йўловчилар ўтадиган йўлакча ва сув ўтиши учун нов) бажаргани аниқланди.

Ушбу иншоот ҳақида тарихий малумотлар сақланмаган. Атрофдаги оддий халқ эса бу жойни «Ғишт кўприк», «Тош кўприк», «Искандар кўприк», «Македон кўприк» деб атаб келган. «Македон кўприк»нинг оммалашуви туфайли ҳатто кўприк яқинидаги қишлоқ ҳам «Македон» қишлоғи номини олган. Искандар кўпригининг қурилган даври номаълум. Лекин Бандихонсой устида қурилган кўприк Александр Македонский замонидан ўн тўққиз аср ўтгач, Бухоро хони шайбонийлардан бўлган Абдуллахон II даврида (1557-1598 йиллар) отаси Искандар шарафига бунёд этилган ва маҳаллий авом аҳли томонидан Искандархон шарафига «Искандар кўприк» деб аталиб кетган. Йиллар ўтгач, оддий халқ кўприкни қурдирган Абдуллахонни ҳам унинг отаси Искандархонни ҳам унитишган. XVI асрда қурилган кўприк ҳам, унинг ёнидаги қишлоқ ҳам, машҳур юнон лашкарбошиси Александр Македонский номи билан «Македон» бўлиб кетган. Абдуллахон II даврида қайта қурилган кўприкнинг умумий узунлиги 70 м, ўтиш қисмининг эни – 5,75 м, баландлиги – 12,1 м, равоқ қаноти – 5,8 м, пишиқ ғишдан қурилган. Усти 3 қисм (йўловчи, транспорт ва сув ўтиши учун нов)дан иборат. Равоқ устунлари 1950 йилда ва сув ўтказиш учун нов 1927 йилда қайта таъмирланиб бетондан ишланади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг 2017 йил 10-11 февраль кунлари Сурхондарё вилоятига ташрифи давомида кенгайтирилган тарзда ўтказилган мажлис баёнида белгиланган топшириқларида “Искандар кўприги” тарихий ёдгорлик объектида тиклаш ва реставрация қилиш ишлари ҳам киритилган. Республикани бюджетидан 150 млн. сўм ажритилиши ҳақида кўрсатма берилган.

REFERENCES

1. “МАКЕДОН” КЎПРИГИНИ КИМ ҚУРГАН? Қумкўрғондаги Македон қишлоғи ва Искандар кўприги. Нега бу манзилни Искандар Зулқарнайнга боғлашади? **Diyor24** Posted on May 21, 2020
2. **Diyor24** Posted on Fevral 23, 2019 Сарвар ТўРАЕВ
3. Diyor24 Iskandar ko'prigi. Yunon sarkardasi Surxondaryoda ko'prik qurganmi? **Кун.uz** сўнги янгиликлар 12:27 / 18.03.202328822 **Sardorbek Usmoniy**
4. Сурхондарёнинг Қумкўрғонидаги Македон кўпригини Искандар Зулқарнайн қурдирганми? 05.02.2018, 23:20 28493

